

УДК 378.134

МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Ірина Андрощук,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики трудового і професійного навчання
Хмельницького національного університету

КЛЮЧОВІ СЛОВА:

методична система, учитель трудового навчання і технологій, педагогічна взаємодія, зміст підготовки, методи, форми та технології підготовки

Реферат.

У статті акцентовано увагу на необхідності перегляду підходів до підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій на засадах особистісно розвивальної і компетентісної парадигм. Визначено закономірності, закладені в основу функціонування методичної системи, що пов'язані із внутрішньою будовою системи та її зовнішніми зв'язками, основні вимоги, що були враховані під час розробки методичної системи. На основі узагальнення наукових досліджень встановлено, що методична система підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії у професійній діяльності розглядається як складне динамічне утворення, що містить сукупність рівноправних взаємопов'язаних компонентів, таких як: цілі, зміст, методи, форми та технології підготовки, рефлексія, самоосвітня діяльність студентів, результат. Зосереджено увагу на тому, що взаємодія між структурними компонентами розробленої методичної системи відбувається на двох рівнях: змістовому та діяльнісному. Це дає змогу відобразити взаємодію між її компонентами і показати, перш за все, суб'єкт-суб'єктний характер її функціонування. Охарактеризовано компоненти методичної системи та їх зміст. Зазначено, що системоутворюючим компонентом методичної системи, який поєднує діяльність викладача і студента, є цілі, які конкретизуються у завданнях і реалізуються через зміст, методи, форми й технології підготовки майбутніх фахівців, рефлексивну та самоосвітню діяльність студентів і знаходять своє відображення в результатах. З'ясовано, що формуванню готовності до педагогічної взаємодії сприяють: проблемні, інтерактивні, дослідницькі методи; групові форми та інтерактивні педагогічні технології (проектні, тренінгові, коучинг- та кейс-технології, інформаційно-комунікаційні). Доведено, що охарактеризована методична система сприяє вдосконаленню і самовдосконаленню психолого-педагогічних знань і вмінь майбутнього вчителя трудового навчання та технологій, його особистісних і професійних якостей, формуванню загальної культури, системи цінностей, морально-етичних норм.

Постановка проблеми. Аналіз сучасних тенденцій у галузі освіти засвідчує наявність суперечності між соціальним замовленням на підготовку творчих, цілеспрямованих учителів трудового навчання та технологій, здатних до постійного самовдосконалення, здійснення педагогічної взаємодії на суб'єкт-суб'єктній основі, та невідповідністю змісту, методів і форм здійснення навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах, що забезпечують цю підготовку. Крім того, постійна зміна навчальних програм з трудового навчання вимагає активного впровадження в освітній процес підготовки особистісно розвивальної та компетентісної парадигм освіти, що зумовлює відповідний відбір змісту, методів,

форм та технологій підготовки вчителів, їх активне залучення до самоосвітньої діяльності, формування досвіду співпраці з учасниками освітнього процесу. Тому постає необхідність розробки й обґрунтування методичної системи підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На необхідність перегляду підходів до підготовки майбутніх учителів на ідеях співпраці та взаємодії вказують учені-педагоги:

К. Абульханова-Славська, Г. Андрєєва, О. Глузман, С. Вітвицька, О. Друганова, С. Золотухіна, М. Євтух, О. Коберник, В. Курило, О. Микитюк, С. Микитюк, В. Майбородова, Н. Ничкало, Н. Побірченко, Н. Пузиркова, В. Радкевич, О. Рацул, О. Рудницька та ін. Питання

вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій досліджували: О. Білоблоцький, В. Дідух, Р. Захарченко, Ю. Кирильчук, О. Коберник, Г. Левченко, Л. Оршанський, В. Сидоренко, Г. Терещук, В. Титаренко, С. Ткачук, Д. Тхоржевський, С. Ящук та ін.

Мета статті – охарактеризувати методичну систему підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Методична система підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій ґрунтується на системному підході вивчення педагогічних явищ; теоріях професійної освіти (В. Беспалько, А. Андрєєв); теорії моделювання і конструювання педагогічної діяльності (І. Лернер, С. Гринько) й теоретичних положеннях підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії.

Основне призначення методичної системи підготовки майбутнього вчителя трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії полягає в удосконаленні й самовдосконаленні психолого-педагогічних знань і вмінь майбутнього вчителя, його особистісних і професійних якостей, формуванні загальної культури, системи цінностей, морально-етичних норм. У процесі обґрунтування методичної системи враховувалися закономірності її функціонування, пов'язані з внутрішньою будовою системи. Вони передбачають, що зміна одного з компонентів системи веде до зміни інших та всієї системи загалом. З огляду на це, виникає потреба в комплексному описі компонентів системи в їх єдності, дослідженні закономірностей зовнішніх зв'язків системи, що визначають особливості її функціонування у відповідному соціальному і культурному середовищі та мають суттєвий вплив на її ефективність. У ході дослідження враховувалися також такі вимоги до методичних систем: предметна спрямованість, локальність, динамічність,

цілісність, структурність, цілеспрямованість, взаємозалежність системи та освітнього середовища [3].

У теорію педагогічних досліджень одним із перших увів поняття «методична система» А. Пишкало, який розглядав її як сукупність п'яти ієрархічно підлеглих компонентів: цілей навчання, його змісту, методів, засобів, організаційних форм [2]. З часом компонентний склад методичної системи залежно від особливостей підготовки фахівців доповнювався. Таким чином, методична система підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії у професійній діяльності розглядається як складне динамічне утворення, що містить сукупність рівноправних взаємопов'язаних компонентів, таких як: цілі, зміст, методи, форми та технології підготовки, рефлексія, самоосвітня діяльність студентів, результат (рис. 1). Взаємодія між структурними компонентами методичної системи відбувається на двох рівнях – змістовому та діяльнісному.

Змістовий рівень взаємодії компонентів методичної системи відображає базову (вихідну) модель, розроблену з урахуванням внутрішніх зв'язків між її компонентами на основі результатів дослідження готовності студентів до педагогічної взаємодії у професійній діяльності, аналізу якісної оцінки результатів їх практичної підготовки та вимог до методичних систем. Взаємодія між структурними компонентами методичної системи відбувається на двох рівнях: змістовому та діяльнісному.

Змістовий рівень взаємодії компонентів методичної системи відображає базову (вихідну) модель, розроблену з урахуванням внутрішніх зв'язків між її компонентами на основі результатів дослідження готовності студентів до педагогічної взаємодії у професійній діяльності, аналізу якісної оцінки результатів їх практичної підготовки та вимог до методичних систем.

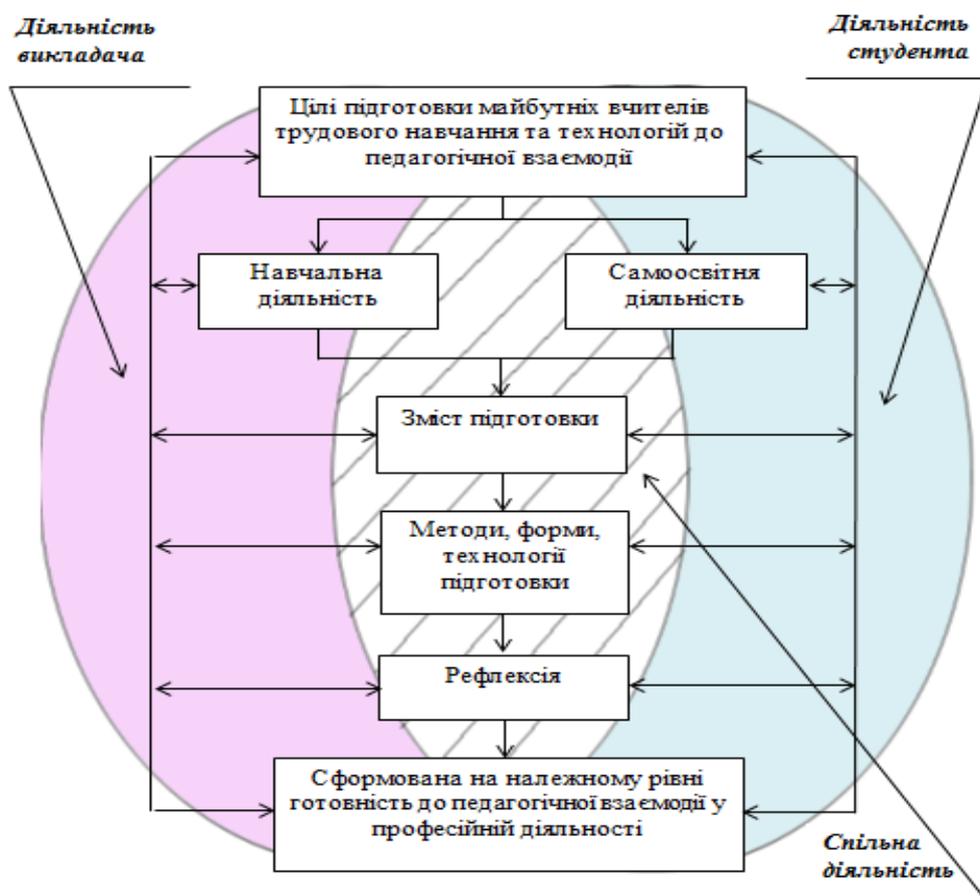

Рис. 1. Методична система підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії у професійній діяльності

Діяльнісний рівень взаємодії компонентів методичної системи зображено за допомогою діаграми Ейлера-Вена, побудова якої здійснюється з використанням двох або більше кіл, що накладаються одне на одне й посередині відображають спільний простір. Кожне коло символізує, відповідно, діяльність викладача та діяльність студентів, а ділянка перетину – діяльність їх взаємодії та взаємовпливу для реалізації спільних цілей. Зображення методичної системи на змістовому та діяльнісному рівнях дає змогу показати взаємодію між її компонентами та умовно відобразити, перш за все, суб'єкт-суб'єктний характер її функціонування.

Системоутворюючим компонентом методичної системи, що поєднує діяльність викладача і студента, є цілі, які конкретизуються в завданнях та реалізуються через зміст, методи, форми й технології

підготовки майбутніх фахівців, рефлексивну й самоосвітню діяльність студентів і знаходять своє відображення в результатах. Основними завданнями, що сприяють реалізації цілей підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії у професійній діяльності, є такі: поглибити професійно-педагогічні знання та вдосконалити уміння, які свідчать про високий рівень професіоналізму вчителя; розвинути та вдосконалити особистісні та професійно важливі якості, ціннісні орієнтації студентів; підвищити рівень загальної культури; забезпечити розвиток творчого потенціалу в педагогічній та технологічній діяльності вчителя трудового навчання та технологій. Цілі визначають бажаний результат професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії, ґрунтуючись на

потребах суспільства та соціальному замовленні.

Обґрунтована методична система реалізується не лише під час навчання студента у вищому навчальному закладі, а й під час його самоосвітньої діяльності. Такі компоненти методичної системи, як зміст, методи, форми, технології підготовки, рефлексія забезпечують ефективність навчальної та самоосвітньої діяльності майбутніх вчителів трудового навчання та технологій.

Відзначимо, що самоосвіта сприяє вдосконаленню професійних знань та вмінь майбутнього фахівця, набуттю ним досвіду творчої діяльності, розширенню можливостей щодо застосування своїх здібностей, творчого потенціалу в різних галузях; розширенню світогляду та ерудиції, формуванню індивідуального педагогічного стилю. Саме самоосвітня діяльність усвідомлено спрямована на самовдосконалення, професійний саморозвиток з урахуванням особистісних потреб, мотивів та інтересів. До основних форм самоосвітньої діяльності майбутнього вчителя трудового навчання та технологій відносимо: відвідування факультативів, гуртків, майстер-класів, виставок творів декоративно-прикладного мистецтва, ярмарків ідей педагогічної творчості вчителів трудового навчання; підготовка доповідей, написання рефератів, розробка та оформлення портфоліо досягнень і т.д.

Наступним важливим компонентом методичної системи є зміст, який реалізується через різні форми організації навчальної діяльності студентів: лекційні та практичні (лабораторні, семінарські) заняття; педагогічні й виробничі практики; факультативи; ярмарки педагогічних ідей; майстер-класи; самоосвітню діяльність.

У процесі проектування змісту підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії враховувалися: принцип науковості, що забезпечив відображення досягнень сучасної педагогічної науки та техніки; принцип послідовності та наступності реалізувався через логічну побудову змісту та його взаємозв'язок на всіх етапах підготовки; принцип системності сприяв формуванню

цілісної системи знань та єдності змістової і діяльній сторін підготовки фахівця до взаємодії; принцип діагностичного цілепокладання забезпечив вимірюваність результатів навчання; принцип професійної спрямованості сприяв урахуванню специфіки професійної діяльності; принцип структурованості та завершеності дозволив визначити місце та значення кожної навчальної дисципліни в системі підготовки вчителів; принцип відповідності змісту освіти цілям підготовки фахівця сприяв відображенню у змісті підготовки соціальних умов і потреб суспільства щодо налагодження взаємодії, співвідношення суспільно значущих цінностей, знань, способів діяльності з реалізацією права студента на вибір професійно орієнтованого змісту підготовки. Така підготовка забезпечується через традиційні та інноваційні методи навчання з використанням відповідних організаційних форм, технологій та способів самоосвітньої діяльності майбутніх учителів трудового навчання до педагогічної взаємодії.

Формуванню готовності до педагогічної взаємодії сприяють, перш за все, методи, що передбачають суб'єкт-суб'єкту взаємодію: проблемні, інтерактивні, дослідницькі. Саме вони стимулюють і мотивують навчально-пізнавальну діяльність студентів, уможливають співпрацю між учасниками освітнього процесу, забезпечують обмін цінностями, набуття досвіду взаємодії та вдосконалення методик викладання при умові використання сучасних технологій навчання та рефлексії власної педагогічної діяльності та її результатів. У контексті нашого дослідження важливим є також метод взаємонавчання, запропонований О. Рівіним [1]. Враховуючи особливості майбутньої професійної діяльності вчителів трудового навчання та технологій, саме метод взаємонавчання є одним з важливих засобів формування готовності до взаємодії на засадах співпраці, поваги до інших суб'єктів взаємодії, рефлексії процесу та результатів своєї діяльності.

Форми організації навчальної діяльності у ході підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії мають забезпечувати формування умінь співпрацювати, узгоджено

діяти в команді. Цього потребує і їхня майбутня професійна діяльність, зокрема особливості трудового навчання, де вчитель і учні мають вирішувати різні технічні завдання, розробляти проекти, колективно здійснюючи пошук оптимальних розв'язків технологічної задачі. Враховуючи це, ефективними формами роботи, що сприяють формуванню у майбутніх учителів трудового навчання та технологій готовності до педагогічної взаємодії, є групові (проблемні, практичні та методичні семінари; ярмарки педагогічних ідей; педагогічні читання, виконання педагогічних проектів; студентські наукові конференції; вебінари; тренінги; майстер-класи; коучинг). Така організація навчання передбачає поділ студентів на групи (пари, ланки, бригади) під час виконання завдання з метою реалізації освітніх завдань. У процесі використання групових форм навчання у студентів формується уміння співпрацювати один із одним, поважати думку опонента, реалізується потреба до спілкування, взаємодопомоги та взаємопідтримки. Групова діяльність студентів сприяє формуванню почуття колективізму, морально-етичних якостей, гуманності, комунікативних умінь, культури взаємодії.

Важливу роль відіграють інтерактивні педагогічні технології, до яких віднесено: проектні, тренінгові, коучинг- та кейс-технології, інформаційно-комунікаційні. Їх використання сприяє розвитку потреби у

педагогічній взаємодії, формуванню педагогічної етики, культури взаємовідносин, налагодженню співпраці під час вирішення педагогічних завдань на засадах розвитку творчого потенціалу кожного студента.

Наступним компонентом методичної системи є рефлексія, яка забезпечує усвідомлений та критичний аналіз студентами процесу та результатів навчальної й самоосвітньої діяльності, визначення ефективних напрямів її вдосконалення. Здатність до рефлексії у майбутнього вчителя є однією з важливих умов розуміння інших суб'єктів навчального процесу, налагодження зворотного зв'язку під час педагогічної взаємодії.

Висновок. Обґрунтована методична система підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії дає можливість більш чітко відобразити взаємодію не лише компонентів системи, але й діяльності викладача та студента, а головне – їх співпрацю, взаємовплив у процесі реалізації освітніх цілей. Використання всіх елементів методичної системи забезпечить формування у студентів готовності до педагогічної взаємодії. До перспектив подальших досліджень відносимо обґрунтування та розробку навчально-методичного забезпечення реалізації охарактеризованої методичної системи підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

Література

1. Взаємонавчання учнів. Метод Рівіна [Текст]: метод. збірник / упоряд. І. Рожнятовська. – К.: Видавничий дім «Шкільний світ»: Видавництво Л. Галіцина, 2006. – 128 с.
2. Пышкало А. М. Методическая система обучения геометрии в начальной школе: автор. доклад по монографии «Методика обучения геометрии в начальных

классах», представ. на соиск. уч. степени д-ра пед. наук / А.М. Пышкало. – М., 1975. – 39 с.

3. Яшанов С. М. Теоретико-методичні засади системи інформатичної підготовки майбутніх учителів трудового навчання [Текст]: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Яшанов Сергій Микитович; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2010. – 529 с.

Реферат

Методическая система подготовки будущих учителей трудового обучения и технологий к педагогическому взаимодействию

Ирина Андрощук,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры теории и методики трудового и профессионального обучения Хмельницкого национального университета

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

методическая система, учитель трудового обучения и технологий, педагогическое взаимодействие, содержание подготовки, методы, формы и технологии подготовки

В статье акцентировано внимание на необходимости пересмотра подходов к подготовке будущих учителей трудового обучения и технологий на основе личностно развивающей и компетентностной парадигм. Определены закономерности, которые заложены в основу функционирования методической системы, связанные с внутренним строением системы и ее внешними связями, и основные требования, которые были учтены при разработке методической системы. На основе обобщения научных исследований установлено, что методическая система подготовки будущих учителей трудового обучения и технологий к педагогическому взаимодействию в профессиональной деятельности рассматривается как сложное динамическое образование, содержащее совокупность равноправных взаимосвязанных компонентов, таких как: цели, содержание, методы, формы и технологии подготовки, рефлексия, самообразовательная деятельность студентов, результат. Сосредоточено внимание на том, что взаимодействие между структурными компонентами разработанной методической системы происходит на двух уровнях: содержательном и деятельностном. Это позволяет отобразить взаимодействие между ее компонентами и показать, прежде всего, субъект-субъектный характер ее функционирования. Охарактеризованы компоненты методической системы и их содержание. Отмечено, что системообразующим компонентом методической системы есть цели, которые конкретизируются в задачах и реализуются через содержание, методы, формы и технологии подготовки. Установлено, что формированию готовности к педагогическому взаимодействию способствуют проблемные, интерактивные, исследовательские методы, групповые формы и интерактивные педагогические технологии (проектные, тренинговые, коучинг- и кейс-технологии, информационно-коммуникационные). Доказано, что описанная методическая система способствует совершенствованию психолого-педагогических знаний и умений будущего учителя трудового обучения и технологий, его личностных и профессиональных качеств, формированию общей культуры, системы ценностей, морально-этических норм.

Abstract

Methodical system of future handicraft and technology teachers' training for pedagogical interaction

Iryna Androshchuk,

PhD, Ass. Prof. of vocational education theory and methodic professional chair of Khmelnytsk national university

KEY WORDS:

methodical system, handicraft and technology teacher, pedagogical interaction, training content, training methods, forms and technologies

The need for updating approaches to future handicraft and technology teachers training based on personality development and competency-based paradigms has been actualized in the article. The patterns incorporated into functioning of a methodical system, related to an internal structure of the system and its external links and the main requirements included during development of the methodical system have been defined. Based on generalization of research findings, it has been specified that the methodical system of future handicraft and technology teachers' training for pedagogical interaction in professional activity is viewed as a complex and dynamic formation that consists of equivalent interrelated components such as

goals, content, methods, forms and technologies of training, reflection, student self-regulated learning, outcomes. It has been stated that the interaction between structural components of the developed methodical system is carried out at two levels, namely, content- and activity-based that allows to reflect the interaction between its components and, therefore, the subject-subject nature of its functioning. The components of the methodical system and their content have been characterized. It has been indicated that a system forming component of the methodical system combining activities of a teacher and a student are goals specified in assignments and realized through content, methods, forms and technologies of future specialists' training, reflexive activity and self-regulated learning of students and reflected in outcomes. It has been found out that forming readiness for pedagogical interaction is facilitated by problem-based, interactive and research methods; group-based forms and interactive pedagogical technologies (project-based, training, coaching, case, information and communication technologies). It has been proved that the characterized methodical system ensures development and self-development of psychopedagogical knowledge and skills of a future handicraft and technology teacher, their personal and professional qualities, forming of general culture, value system, moral and ethics.

References

1. Vzyayemonavchannya uchniv. Metod Rivina [Tekst] : metod. zbirnyk / uporyad. I. Rozhnyatovs'ka. – K. : Vydavnychyy dim «Shkil'nyy svit» : Vydavnytstvo L. Halitsyna, 2006. – 128 s.
2. Pyishkalo A.M. Metodicheskaya sistema obucheniya geometrii v nachalnoy shkole : avtor. doklad po monografii «Metodika obucheniya geometrii v nachalnyih klassah», predstav. na soisk. uch. stepeni d-ra ped. nauk / A.M. Pyishkalo. – M., 1975. – 39 s.
3. Yashanov S.M. Teoretyko-metodychni zasady systemy informatychnoyi pidhotovky maybutnikh uchyteliv trudovoho navchannya [Tekst] : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04 / Yashanov Serhiy Mykytovych ; Nats. ped. un-t im. M.P. Drahomanova. – K., 2010. – 529 s.